

Aleš Debeljak

Tihotapci kamnov

Raznašalec časopisov

Zlezel sem skozi lino južne svetlobe, nekateri so jo imeli za mrak, in šel peš do mesta, dobro ga poznam, imel sem težke žepe in naletaval je moker sneg: čakali so me časopisni snopi.

Nujna zadeva: kdor ljubi, tvega mnogo oblik začudenja. Listi šelestijo, gorijo naslovnice in popularni komentarji v zgornjem levem kotu. Poročila o prepirih med štirimi zidovi

in stropom mrgolijo, med nebom in prosečimi pogledi. Zlivajo se v reportaže o lakoti in črno kroniko, osmrtnice za tihotapce fantazije in poglavja o govorici sanjskih rož, mogoče

tulipani, sivka najbrž ne. Bos hodim v tuji zimi, nič ne pomaga dobro, bos zlorabljam mnoge bralce in tiskarske škrate, novice nadomeščam s ploščatimi skalami otoka Paga.

Nasvet mlademu pesniku

Preden se pustimo ujeti kot cvileči psi
pred barakami, ki so jih zapustili lastniki,
glodajoč strah pred neznanimi topovi,
podzemni tuneli na svobodno ozemlje.

Preden se pustimo zaničevati kot preroki,
sporočila o pravicah živali in rastlin so
preslišali in kamne so spregledali, raje
so peli ponižne in svareče pridige o sanjačih.

Preden se pustimo osramotiti kot trgovci,
odpeljali so dečke in starke iz prodanih hiš,
za to ni potrebno dosti, če mene vprašaš,
samo pokvarjen značaj in dih bežeče sipe.

Preden se pustimo potopiti kot admirali,
izgubili so kompas in družinsko srebrnino,
bi rad ti rekel tole: do sredice vseh stvari
pride samo tisti, ki ne vlada, ampak služi.

Turška restavracija

Yildiz Han, Karlovška cesta, Ljubljana

Pod dremavim nadstreškom, med čokatim gradom
in prometno cesto sedi točaj, velik od svetlobe
in spodvitih nog, nizko pri tleh z razširjenim
naročjem vabi: k meni, k meni, dovolj je turškega

medu. Pridem in se pomešam med ljudi, vsak
izmed njih ima ljubezen, jaz pa vstopil sem brez para.
Je torej čudno, če oziram se čez ramo? Iz tujega
kozarca srkam, pijem pa iz skupne pipe. Najprej

počasi, nato do dna. Pogovarjal bi se rad, a navada
je premočna: vzamem knjigo v roke in nekaj časa
berem mrtve ženske, sebi v brado. Rad zadržal bi
obup, deluje bolj slabo. Še močnejše moram pogled

izostriti, da bom znal skomigniti s prijaznimi rameni,
ko natakár se obdrsne obme, obrit je gladko in lice
si zaslanja, stopil je iz matinejske predstave. Sedeži,
temno platno, prosojna duša in nobene večje drame.

Včeraj hiša, danes dim

Prule, Ljubljana

Mimo hiše z enim oknom grem, v počasnem ritmu brez sinkop. Grem, grem, zastanem: iz ogromne šipe me pokliče in zadrži, temna pega, široka kot klobuk. V davni poljski zgodbi sem bral o njem. Oklevam,

ližem nohte, gledam in tehtam možnosti: dobra tarča, če ne za kamen, ki ga zabrišem, pa za moj pristanek. Zasilen bo, že vidim, s tem se rad sprijaznim. Važno, da pridem noter in zložim padalo, drobtine odpihnem

in zakurim ogenj s svojimi lasmi. Osebna žrtev in skupna varnost. Res peče, a nisem proti, me prav nič ne moti. Peklo je takrat v sobi, skoraj že salonu, gospa v srednjih letih, ki je v Londonu študirala

klavirsko igro, nam je delila angleške melodije, nepravilne glagole in klofute so zvonile dolgo, še zvonijo v glavi, odmevajo in se kot dim zgubijo, ko mimo hiše grem, v počasnem ritmu brez sinkop.

Pod kostanji

Sotočje Gradaščice in Ljublanice

za Davida Albaharija

Pridi z mano ven, pod kostanje, ki se spet osipajo,
prijatelj iz mladosti, kaj prijatelj, pesniški heroj,
ki me z molkom je učil, kako primerno govoriti,
od mize vstane, droban in suh kot hrt, in mi sledi,

prvič ni nasprotno, brez vidnega napora in natančno,
preprosto in jasno, kot proza, ki jo piše. Tu je ustje,
takoј za prvim vogalom, tu glavna reka krotko pije
iz pritoka in le občasno širi strugo, ujeto med solato,

bare za zgodnjo kavo, golobe in nostalgijo po daljni
Donavi. In ni trdnjave niti parka, ki varuje mejo
v bivšem mestu, včeraj, predvčerajšnjim, neizprosno
tu, a že skoraj izginula, kot modrikasti stebriček

nad pogorišči iz dežele, ki se dviga iz skupne cigarete.
Podajava si jo v krogu, če je to krog, polarni metež
nove domovine, skalne gore in sive kasarne, šumeče
listje in prisilno zbujanje: ni me, nikoli me ni bilo.

Elegantni lok

Trnovo, Ljubljana

Novi most je tak kot novi gospodarji: prostor pomeni jim vse, čas pol toliko, mogoče ob drugi priložnosti. Nič ne rečem, most ima veličasten trebuh in boke, široke, da bi med njimi igrali nogomet, nočno srečanje ekip

pod žarometi, čeprav dvomim, da kdaj so videli, kar vidim jaz. Ne izvrstna preigravanja v konici, ne bravure golmanov in pobiralce zablodelih žog, ampak mlinarja, ki nad kolesom iz lesa razkoračeno stoji, zavihanih hlačnic

in stisnjenih ust, posnema bližnjico med strmimi bregovi, treba je rumeni curek naravnati in dati nov pospešek sili, izboljšati rekord v soseski in biti arhitekt začasne zmage, treba je iskreno ljubiti: težka naloga, mogoče lepa oblika.

Škoda za svetlobo, ki redko, vse preredko, se pojavi skozi meglico nad gladino, časa je malo, prostora ne dam, nujno potrebujem elegantni lok. Bil sem tam: če hočeš, temu reci kraj privatnega spomina, če hočeš, konec poti.

Živi in mrtvi

Pokopališče Ljubljana Žale, novi del.

za Boštjana Seliškarja (1962–1983)

Prišel sem že nekajkrat letos, če romanje odmislim
z obvezno svečo za vse svete, jasno. Prišel sem, da
trave pogladim, ki štrlijo v vse smeri, kot da niso
tvoje, kot da s tabo si delijo le nagrobnikovo težo.

Trmoglave so in ostre, kot ti nikoli nisi bil. Niti
takrat, ko imel si prav. Davke si pobiral, namesto
drugih si nosil pošto in se naučil mraka v omari.
Enkrat si se le uprl, iz ust si hotel zmečkani robec

potegniti in se osvoboditi. Trave rinejo navzgor,
ven in stran od jarma iz granita. Kam? Kamor koli,
samo da ne ostanemo doma, pod pokrovom mesta,
kjer so predniki trosili šibko seme. Možno, da nič

ni strašno. Pomembno je, da želja traja in traja trmoglavo.
Ni treba, da resnica te skrbi, a pokleknil sem vseeno,
potem pa sem se vrnil pod obzorje iz anten in zmede:
pokleknil sem in trave gladil nežno, skoraj do krvi.

Once Upon a Time in America

Kino Komuna, Cankarjeva ulica, Ljubljana

Isti drget na obeh straneh kože, isto rahlo razodetje:
nikjer toliko zvezd kot v razbitem oknu domače hiše,
nikjer toliko načinov, da človek zlahka odloži rimo
v planetu teme in pepelniku, nikjer toliko prijateljev,

molčečih po potrebi, zvestih kot sidro na začasnem
delu v globini. Rad se tu oglasim, primerno napovedan,
čeprav žalobno kratko, premalo za pravi bluz, posedim
pa rad. Rad ležim, če sem natančen, gledam stebila senc

na zidu, koledar mi je v napoto, ampak se ne pritožujem,
po zmernih obrokih lenarim, gledam iz prepričanja, kako
nihajo in valovijo, svetlobni vrtinci, iskre in boleča ledja,
sili me ne nihče, sam od sebe se odrečem pravici do besede,

in hvaležno srebam slike, še dobro, da ležim in od daleč,
od blizu redko spremljam, kako nekdo drug razdaja to,
kar meni manjka, preprosti čudež brez oblike in užitek,
ki ni dosti manjši, ker se pretakam v ohlajene sklede.

Tihotapci kamnov

Otroci nemi zidajo mesta brez oken in vrat,
zgodaj zjutraj, preden je petelin prvič zapel.
Kdor ima očala, si jih briše, kdor si mane
začudene oči, je plen nespečnosti. Ko gorijo

le še sveče, je čas za dolge tihotapske poti,
selitev na drugo stran zrcala in mehke, tople
zaupnosti. Nežna roka na trebuhu ne miruje,
že mogoče, da prepovedan sad najhitreje

zgnije, ampak nekaj komaj znosnega živi
v načinu, kako mestne ulice vseeno dihajo,
čeprav hiše spreminjajo svojo razvrstitev
vsako noč: opeke se premikajo v spominu.

Zgodaj zjutraj, preden je iz igre izpadel
zadnji bodoči pravnik, smo ostali z eno nogo
v preteklosti: molčeči prenašalci kamnov
zidamo palače tam, kjer je bil včasih travnik.

Balinišče

Gruberjev kanal, Ljubljana

Evo mene, na terenu starem, spet za roko te držim,
po stopnicah hodiva, dolgih kot poletje, ki je blede
od številnih parov in družin na topli strani klasja.
Še vedno greva, čeprav zdaj sam stojim, točno tu,

kjer dala si mi dobro lekcijo strasti in kepo raztopila
na dnu želodca, točno tu, kjer so slavili športne
mišice in klubske barve. Evo mene spet ob vodi,
na stopnicah, mladost v zašitem žepu časa in mleko,

razlito v televizijski reklami, sočne prsi Marjete
Gregorač, dekle iz revne soseske, talent za dolge
vzdihe in kratko kariero, evo mene na terenu starem:
sem, kar sem hotel biti, ne več pešec, ne še klop,

med slikami iz srečnega otroštva in semeni prvega
spoznanja, ne oziraj se, sine, glej strogo in naprej,
kot gledajo pritlikave trave in začudeni balinarji,
bela kepa se v drugo smer vali: kam gre, povej!

Speedway dirkališče
Stadion Ilirija, Ljubljana

Ni ga, ki je večji od letečega Kranjca, ni ga carja,
če ti rečem, stari moj! Tam doli, poglej natančno,
v prahu rdečkasto lebdi, drsa s coklo skozi ovinke,
nad motor je nizko nagnjen in čelne žile drgetajo,

štiri kroge, suha usta in mokri dresi, poglej natančno,
kako sem ves sebe in najbolj svoj, kako ni včeraj,
ampak zdaj, za roko se držim očeta in poslušam
v sladkem transu, motorje in hrumenje v boksih,

hrabrost, radost in brzino, pozabljam sezname
vseh nagrad, rezultate češke lige in debeluške
med odmori, niham kot leska v blagem vetru,
naprej, sladki trans v množici, gosti kot slina,

tam doli, nazaj poglej, natančno med ljudi, mnogi
se tam gnetemo s poželenjem po prihodnosti,
zlati dečki in grajski biki z atletskim znanjem
in živo silo, ki izginja in hlapi kot vonj bencina.

S pesnikom

Klop, skoraj spomenik Edvardu Kocbeku
Park Tivoli

Spet sem tu, spet napol doma. Pred kosilom k tebi
vodim turiste iz dragih hotelov, študente in druge,
govorim vzneseno o starodavnih soncih, Altamiri
in Palomarju, mnogo zares, nemalo prazne slame.

Popoldne se oglasim z družino na sprehodu, rolerji,
skeleča kolena, zvečer, še raje ponoči, temno modro,
se pripeljem na biciklu in brez prtljage, mladenič
starih časov, ki dogovore spoštuje. Zvonca nimam

in ne potrebujem, imam nujno opremo: lastovice
na prtljažniku in ruševine v glavi. Zibelka in grob,
kje je tu razlika? Tvoje pesmi proti mestu šepetam,
ki se mi orjaško zdi, včasih drobno kot grafitna pika.

Motnje na zvezi, polomljen teleskop, omamni vonj
akacije. Jutri bomo neobzirni vsi, čeprav v majhnih
dozah. Raje odpeljem, vrtim pedala, vneto diham,
vabeča svetloba, vozim v tvoj dnevnik iz Dalmacije.